

Ördög Ferenc: Helynévmutató Csánki Dezső történelmi földrajzához. * Akadémiai Kiadó, Budapest, 2002. 959 lap.

A Magyar Tudományos Akadémia 1886-ban határozta el, hogy Teleki József csonkán maradt művét (Hunyadiak kora Magyarországon) befejezteti. A földrajzi részt Csánki Dezső levéltáros-történész 1890–1913 között jelentette meg: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I–III., és V. Csánki átvette elődjének, Teleki Józsefnek könyvszerkezetét, egy-egy megye általános ismertetése után a megyei várak, városok, helységek, a nagybirtokosok, főispánok számbavétele következik. Az amúgy is szétaprózódó tárgyalásmód és a IV. kötetnek 1941-ből, Fekete Nagy Antal által való kidolgozása (Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában IV., Trencsén vármegye) meglehetősen nehézkesé tette a mű kézikönyvszerű használatát.

Csánki Dezső már 1890-ben jelezte, hogy tárgymutatót (indexet) és térképet szeretne majd a műhöz készíteni, ezek azonban nem valósultak meg. Számos tudományág van – történelem, régészet, geográfia, nyelvészet, néprajz, zoológia, hidrológia, botanika stb. –, amely használja Csánki művét, így az összes helynév betűrendes mutatójának elkészítése most, egy évszázad múltával is nagy jelentőségű, amint azt az Előszót író Kiss Lajos elmondja (7–8).

Ördög Ferenc a helynévmutató használóját eligazítással látja el (9–14). A mű címszavai félkövér nagybetűvel vannak szedve, utánuk zárójelben a megye neve következik, majd a kötet- és lapszám, például: „**PAMLÉN** (Zala) III, 92”; a mellékalakok álló félkövér szedésűek, s követik az utalások, mint például: „**Pamlin** l. Pamlén”; a Csánki által jelzett mai helynevek dőlő félkövér

* Köszöntéssel Ördög Ferenc 70. születésnapjára (2003. IV. ??.)

betűsek: „**Palin** (puszta) I. Pamlén (Zala) II, 92”; az eredeti helyesírású forrásadatok dőlő betűs címszóval le lehetők föl: „*Pamlén* I. Pamlén (Zala) III, 92” stb. A szerkezeti fölépítésnek különféle szempontokat érvényesítő rendszerét Ördög Ferenc tizennyolc pontban (alpontokkal) mutatja be. Ez a szerkezet jól áttekinthető, a kötet használói nyilván gyorsan és könnyen elsajátítják vele a mutató kezelését, amelynek alapjait az iménti példa jelzi. (A recenzens Palinban tanított akkortájt, amikor Ördög Ferenc Zalában a földrajzi nevek gyűjtését végezte, szervezte, s kiadta a gyűjteményt: Zala megye földrajzi nevei. Zalaegerszeg, 1964. Évekkel korábban pedig nebulója volt Ördög tanár úrnak „**Nagy-Kanizsa** I. Kanizsa [Zala] III, 20” gimnáziumában...)

Két külön jegyzék van a vármegyék neveiről, Csánki feldolgozása szerint (15) és egy ábécérendes (16–7), amely ki van egészítve a Csánki-kötetekbeli lelőhely adataival. Megadja a kötet a Csánki művében, illetőleg a mutatóban használt köznevek és rövidítéseik jegyzékét (18–20), néhány egyéb rövidítést (21). Kiss Lajos előszavát és az eligazítást németül is olvashatni (25–30).

„Csánki művének az 1985-ben készült reprint kiadásában az I. kötet 54. lapján tévesen a 354. lap nyomata ismétlődik meg. A mű eredeti, 1890. évi kiadásából beragasztásra mellékelem a hiányzó 54. lap fénymásolatát” – áll az előszóban (14), a kötetből azonban ez a lap kimaradt. Minden kötethez van viszont mellékelve számítógéppel olvasható lemez, amely Csánki művét tartalmazza.

Büky László